

СТАНОВИЩЕ

от чл.-кор. проф. д.ф.н. Стоян Панайотов Буров, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, относно участието на доц. д-р Красимира Славчева Алексова в конкурс за професор по 2.1. Филология (български език – морфология и социолингвистика), обявен от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в „Държавен вестник“, бр. 64/16 август 2016 г.

Единствен участник в посочения конкурс за заемане на академичната длъжност професор по морфология и социолингвистика е доктор Красимира Славчева Алексова, доцент по същите дисциплини в Катедрата по български език на Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Съгласно със заповед № РД-38 – 680 от 24.10.2016 г. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм назначен за член на научното жури, а на първото заседание на журито, проведено на 3 ноември 2016 г., е определено да подготвя становище.

Красимира Славчева Алексова, родена на 18 октомври 1965 г., завършва специалостта българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1988 г. От 1991 до 1994 г. е докторантка на свободна подготовка в Катедрата по български език на Факултета по славянски филологии. Защитава дисертация през 1994 г. на тема „Езикови процеси в семейството (върху материал от столицата)“, публикувана през 2000 г. под заглавието „Езикът в семейството“. През 1997 г. е назначена за редовен асистент по български език, през 2005 г. е избрана за доцент с хабилитационен труд „Адмиративът в съвременния български език“, публикуван междуременно през 2003 г. като книга, която предизвиква и до днес силния интерес на българските и чуждестранните лингвисти. От 2005 до 2007 г. е лекторка по български език и култура в Университета в гр. Екс ан Прованс, Франция. В момента тя води част от основния курс по морфология на съвременния български език на студентите по българска филология, както и няколко магистърски курса по проблеми на граматиката и един курс със социолингвистична тематика. Под нейно научно ръководство са защитени три дисертации и множество магистърски тези, участвала е в повече от 20 научни проекта, на част от които е била ръководител.

Кандидатката за заемане на длъжността професор има богата научна продукция: 4 монографии, 124 статии и студии, 20 учебника и учебни помагала (някои от тях в съавторство) и др. Научните ѝ интереси и постижения са съсредоточени основно в двете области на обявения конкурс – българска морфология и социолингвистика, но тя има приноси и в други лингвистични области, по-близки или по-далечни от граматиката и социолингвистиката. Тя е изявен изследовател с наситено и ярко присъствие в текущия живот на българската лингвистика: участия в конференции, съставителка на сборници, член на научни журита, авторка на корпуси с транскрибирана българска разговорна реч и др. Трудовете ѝ се отличават с теоретична дълбочина и задълбочени анализи на трудна, често пъти иновативна проблематика, с обширна библиографска осведоменост, ясен и лишен от маниерност език и стил. Като сериозен плюс трябва да се отбележат нейната учебническа дейност и продукцията ѝ с научно-приложен характер: езикова култура, писмена и устна комуникация, проблеми на българския език като чужд. Всичко това действително я прави един от най-добрите съвременни български лингвисти с извоювано реноме в страната и чужбина и в разцвета на своите творчески възможности.

Постиганията на Красимира Алексова в морфологията и социолингвистиката са съвсем равностойни. Това не е често срещано явление в лингвистиката, където, общо взето, учените развиват научноизследователска дейност в една основна област и в една

или няколко близки покрай нея съседни области. Ето защо намирам за правилно обявяването на конкурса по този начин, самата кандидатка дори е подготвила за конкурса по почти еднакъв брой публикации, еднакво представителни както за морфологията, така и за социолингвистиката.

Списъкът на публикациите, представени в областта „Морфология“, включва една студия и 17 статии, а публикациите по социолингвистика, на брой общо 17, обхващат 1 книга и 17 статии. Важно е да се отбележи, че това не са всички публикации на авторката след конкурса за доцент през 2005 г. От 2006 г. до 2016 г., т.е. за десет години, тя има общо повече от 70 научни публикации, освен това има рецензии, обзори, съставителства, учебници и учебни помагала и т.н.

Особено добро впечатление прави интересът на Красимира Алексова към теоретичните въпроси на общата, съпоставителната и българската граматика. Не са много теоретиците по граматика сред българските лингвисти, Красимира Алексова категорично се извява като една от тях. Общо взето, в кръга на нейните интереси са три вида теоретични въпроси: относно теорията на опозитивния анализ, относно теорията на категориалното взаимодействие и относно някои въпроси от теорията на граматичната типология. Покрай тези три основни теми тя е продължила да работи върху проблематиката на българския глагол. След блестящата монография за адмиратива очаквано тя разширява интереса си върху други въпроси на евиденциалността (по-специално евиденциалност и модалност).

Към тематичния кръг от въпроси на теорията на опозитивния анализ се отнася преди всичко студията „За маркираността като признаковост (различията в концепциите на Р. Якобсон и Г. Герджиков за граматическите опозиции)“. От направената съпоставка на теоретичните възгледи на Якобсон и Герджиков авторката прави изводи за двата вида отношения в езиковата система: отношения на противопоставяне и на йерархия (субординация). Според нея и двата вида отношения са еднакво важни при формиране на значенията на езиковите единици. Затова, пише авторката, не би могло да се приеме, че опозитивната подстойност на немаркирания член, която е резултат от отношение на противопоставяне, е частен случай на родовата (общата) му подстойност, резултат от субординационно отношение. Така тя застава на гледището, че системно обусловени са и двете подстойности на немаркирания член, както смята Г. Герджиков, а не, че системно обусловен характер има само общото му (родово) значение, каквато е позицията на Р. Якобсон.

В граматичните си изследвания Красимира Алексова е подхванала една тема, която почти не е разработвана в българската лингвистика: темата за взаимодействието между глаголните категории (публикации 1.6 и 1.18). В 1.6 в критичен дух се подлагат на разглеждане понятията, въведени от В. Храковски, взаимодействие, взаимозависимост, взаимовръзка, взаимообусловеност по отношение на междукатегориалните връзки. Авторката изгражда бинарно дърво на отношенията между граматичните категории, основано на следните признаци: липса/наличие на взаимозависимост; липса на промяна/промяна в парадигмата на доминираната категория (т.е. взаимовръзка или взаимодействие); липса/наличие на импликация (т.е. взаимообусловеност). Както се отбелязва обаче, „конкретното представяне на междукатегориалните връзки в българската морфологична система е предстоящ етап“ (стр. 86). Бих препоръчал на авторката да продължи изследванията си по тази тема.

Интерес представлява съпоставката на степента на синтетизъм/аналитизъм във формалната парадигма на индикатива в българския и френския език (публикация 1.10). Изследването е изградено върху основата на теоретичния модел на Г. Герджиков, разгледан в съпоставка с модела, предложен от Дж. Гринберг. Въз основа на материала от българския и френския език се доказва тезата на Герджиков, че развоят към

аналитизъм води до повишаване на степента на композираност при глаголните форми. Ето още една перспективна за изследване тема. Сама авторката набелязва следната проблематика: да се разгледат индивидуалните вариации в развоя на индоевропейските езици към аналитизъм – разширяване на парадигмите или деморфологизация, развитие на аглутинативни черти, композирани форми и т.н. (стр. 151).

Сред социолингвистичната публикационна дейност, предложена тук за оценка, категорично се откроява голямото изследване „Социолингвистична перцепция, езикови нагласи и социална идентификация по речта“ (2016) – един блестящ труд както в полиграфско, така и в съдържателно отношение. Този труд е обобщение на многогодишното събиране на емпиричен материал от съвременната българска устна реч и на конкретни негови анализи и интерпретации, извършени във връзка с изпълнение на дейностите по един научен проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“. Повечето части на монографията са публикувани на различни места, тук обаче изследването се поднася в неговия краен вариант, допълнен, както авторката отбелязва, с нови глави, преработен и редактиран за целите на монографията. Целият труд е изключително интересен за четене, особено разделите в четвъртата глава и вторият и третият раздел на третата глава. Направен е обективен социолингвистичен анализ на нагласите на говорещите българи към 12 речеви явления, базиран на следните стратифициращи нагласите признаци: пол, възраст, степен на образование, трудова заетост, етническо самоопределяне, тип населено място и др.

Трудът на Кр. Алексова представлява забележително нейно и на българската социолингвистика постижение. С този труд, както отбелязва сама авторката, се поставя началото на така нар. перцептуална социолингвистика – много перспективна научна област. Особен интерес предизвиква становището, че в емпиричните проучвания трябва да отчита както речевата продукция, така и речевата перцепция, за да се вземат предвид едновременно и двата субекта в комуникативното взаимодействие: говорещ и слушащ.

В заключение ще отбележа, че кандидатката Красимира Славчева Алексова напълно заслужава академичната длъжност „професор“. Трудовете ѝ се ползват с популярност, те са широко използвани и цитирани от българската и чуждестранната лингвистична общност. Те са плод на неуморен, вдъхновен и задълбочен труд, на старателно вглеждане във фактите и на тяхно адекватно интерпретиране. С длъжността „професор“ пред Красимира Алексова се откриват нови хоризонти за изследвания в областта на социолингвистиката и теорията на морфологията, за ръководство на докторанти, експертна дейност, приложна дейност в помощ на образованието по български език и т.н.

Предлагам на почитаемото научно жури да избере доц. д-р Красимира Славчева Алексова за професор по 2.1. Филология (български език – морфология и социолингвистика).

30 декември 2016 г.

Подготвил становището:

Чл.-кор. проф. д.ф.н. Стоян БУРОВ